

NORGES HØYESTERETT

D O M

Avsagt 25. juni 2019 av Høyesterett i avdeling med

dommer Hilde Indreberg
dommer Ragnhild Noer
dommer Wenche Elizabeth Arntzen
dommer Erik Thyness
kst. dommer Sven-Jørgen Lindsetmo

HR-2019-1218-A, (sak nr. 19-027848STR-HRET)
Anke over Agder lagmannsretts dom 16. januar 2019

A (advokat Brynjulf Risnes)

mot

Påtalemyndigheten (kst. statsadvokat Håvard Ryengen)

S T E M M E G I V N I N G

- (1) Dommer **Noer**: Saken gjelder påstått rettsstridig tilegnelse av forretningshemmeligheter – såkalt bedriftsspionasje. Spørsmålet er om en ansatt som lastet ned store mengder dokumenter med forretnings sensitiv informasjon, kan straffes for dette.
- (2) *Sakens bakgrunn*
- (3) A ble ansatt som serviceingeniør i oljeserviceselskapet X AS (X) i 2009. Våren 2015 fikk arbeidsgiver mistanke om at A hadde ført timelister feil under arbeid for en kunde, slik at han fikk høyere godtgjørelse enn han hadde krav på. A ble innkalt til arbeidsgiver den 12. mars og 8. april 2015. Han nektet for at han hadde feilført timer i det omfang arbeidsgiver hevdet.
- (4) Som øvrige serviceingeniører i selskapet, hadde A datatilgang både til de prosjektene han selv arbeidet med og til andre prosjekter som selskapet var involvert i. Den 23. april 2015 logget han seg på selskapets server og lastet ned til sitt hjemmeområde i overkant av 52 000 bedriftsinterne dokumenter, totalt cirka 71 gigabyte. Dokumentene inneholdt informasjon om utstyr som X AS hadde levert til en ny og avansert borerigg, den såkalte Æ-riggen. Det dreide seg om forretningshemmeligheter av potensielt meget stor verdi. A hadde ingen oppdrag for selskapet knyttet til dette prosjektet.
- (5) Dagen etter kopierte A de nedlastede dokumentene til jobb-pc-en sin og slettet samtidig mellomlagringsfilene. Kort tid seinere kopierte han dokumentene videre til en annen harddisk. Både jobb-pc-en og harddisken tok han med seg.
- (6) IT-avdelingen i X registrerte mandag 27. april 2015 nedlastningen som tiltalte hadde gjort. De ble urolige og varslet ledelsen om forholdet.
- (7) Selskapet besluttet å innlede oppsigelsessak mot A på grunn av føringen av timelistene. Han ble innkalt til drøftelsesmøte 5. mai 2015.
- (8) Den 28. april ringte arbeidsgiver til A, som da var på ferie i Amsterdam. Arbeidsgiver sa at de var bekymret for at de nedlastede dokumentene kunne komme på avveie, og ba om å få blokkere As bærbare jobb-pc, hvor arbeidsgiver trodde dokumentene lå. A sa at han ikke hadde med seg pc-en på ferie, men at den lå hjemme i Ukraina, hvor han bodde. Dette var usant. Han unnlot dessuten å fortelle at dokumentene også fantes på en annen ekstern harddisk.
- (9) Arbeidsgiver ba A ta med seg pc-en til drøftelsesmøtet 5. mai. Den 30. april 2015, mens han fremdeles var på ferie i Amsterdam, leverte A pc-en til et verksted. Ifølge kvitteringen for oppdraget var formålet kloning – kopiering – av harddisken. A forklarte imidlertid for lagmannsretten at grunnen var at han ønsket å slette nakenbilder av ham og samboeren som lå på pc-en. Siden harddisken ikke lot seg kopiere på grunn av en sikkerhetssperre, boret han seinere hull i den for å hindre tilgang.
- (10) Da A kom til drøftelsesmøtet, leverte han den ødelagte pc-en til arbeidsgiver. Politiet var varslet og kom til arbeidsplassen og pågrep ham. Han ble ransaket og politiet fant bilnøkkelen hans og seinere også bilen som han hadde parkert i nærheten. Her fant politiet også den ekstra harddisken med dokumentene i.

- (11) *Prosesshistorien*
- (12) Politimesteren i Agder ga 27. mars 2018 A et forelegg på betaling av 12 500 kroner, subsidiært fengsel i 25 dager, for brudd på straffeloven 1902 § 405 a. Grunnlaget lød slik:
- «I tidsrommet fra torsdag 23. april - fredag 24. april 2015 på Y og/eller i Z, i stilling som ansatt serviceingeniør, lastet han ned ca 50.000 tekniske dokumenter på ca 71 GB fra sin arbeidsgiver X AS sin server til sin jobb-pc og overførte dokumentene videre til en ukjent ekstern harddisk uten at dette var i tilknytning til hans arbeidsoppgaver. Dokumentene var samtlige dokumenter til et prosjekt som da ble omtalt som verdens mest avanserte borerigg og anses av X AS som sensitiv informasjon.»**
- (13) Forelegget ble ikke vedtatt, og ble oversendt tingretten, jf. straffeprosessloven § 268. Kristiansand tingrett avsa dom 4. september 2018, hvor A fikk en bot på 15 000 kroner og ble dømt til å betale sakskostnader med 6000 kroner.
- (14) A anket til Agder lagmannsrett. Anken gjaldt bevisvurderingen og lovanvendelsen under skyldspørsmålet samt straffutmålingen. Lagmannsretten avsa 16. januar 2019 dom med slik domsslutning:
- «1. A, født 00.00.1983, dømmes for overtredelse av straffeloven 2005 § 208 til en bot på 18 000 - attentusen - kroner subsidiært 30 - tretti - dager fengsel.**
- For utholdt varetekt går 3 000 - tretusen - kroner til fradrag i boten og 5 - fem - dager til fradrag i den subsidiære fengselsstraffen.**
- 2. Han ilegges ikke sakskostnader for tingrett og lagmannsrett.»**
- (15) Lagmannsrettens dom er avsagt under dissens, idet et mindretall på to meddommere kom til at A ikke hadde handlet rettsstridig.
- (16) Både tingretten og lagmannsretten tok ved straffutmålingen utgangspunkt i at forholdet normalt ville ha ført til en kortere ubetinget fengselsstraff. På grunn av liggetid i saken på to år og to måneder ble det likevel bare reagert med bøtestraff.
- (17) A har anket over lovanvendelsen og saksbehandlingen til Høyesterett. Ved ankeutvalgets beslutning 6. mars 2019 ble anken over lovanvendelsen fremmet til behandling.
- (18) A gjør gjeldende at lagmannsretten har lagt terskelen for straffansvar for lavt. Han anfører i tillegg at vilkåret om rettsstrid kun gjelder selve tilegnelseshandlingen. Motivet for handlingen og etterfølgende forhold er uten betydning. A hadde lovlig adgang til dokumentene, og handlet dermed ikke rettsstridig, anføres det.
- (19) *Påtalemyndigheten* er ikke enig i dette. Ved vurderingen av om tilegnelsen er rettsstridig, må det – som lagmannsrettens flertall har lagt til grunn – gjøres en helhetsvurdering av handlingen hvor både objektive og subjektive momenter har betydning.
- (20) *Mitt syn på saken*
- (21) Spørsmålet er om nedlastningen av dokumenter med forretningshemmeligheter, som A under normale omstendigheter hadde lovlig adgang til i sitt arbeidsforhold, utgjør brudd på

bestemmelsene om rettsstridig tilegnelse av forretningshemmeligheter etter straffeloven 2005 § 208, eventuelt etter straffeloven 1902 § 405 a.

(22) *Vilkårene for straff etter § 208*

(23) Nedlastningen skjedde mens straffeloven 1902 fortsatt var gjeldende. Lagmannsretten behandlet imidlertid saken etter straffeloven 2005 § 208, som i hovedsak har samme innhold som straffeloven 1902 § 405 a. Anken gjelder lagmannsrettens rettsanvendelse, og jeg begynner derfor med å se på vilkårene for straff etter § 208. Bestemmelsen lyder slik:

«§ 208 Rettsstridig tilegnelse av forretningshemmelighet

Med bot eller fengsel inntil 1 år straffes den som rettsstridig har oppnådd kunnskap om eller rådighet over en forretningshemmelighet eller tekniske tegninger, beskrivelser, oppskrifter, modeller eller lignende tekniske hjelpemidler.»

(24) Paragrafen gjelder altså det å oppnå kunnskap om eller rådighet over forretningshemmeligheter. Det kreves ikke at anskaffelsen har skjedd med en bestemt hensikt og heller ikke at gjerningspersonen har gjort bruk av opplysningene, jf. Konkurranselovkomiteens innstilling av 1966 side 51, som jeg straks kommer tilbake til. Uberettiget bruk kan imidlertid under gitte forutsetninger straffes etter § 207 om krenkelse av forretningshemmelighet, og § 208 må ses i sammenheng med denne bestemmelsen.

(25) Det er i vår sak enighet om at A skaffet seg rådighet over forretningshemmeligheter. Det er heller ikke uenighet om at han handlet forsettlig.

(26) Det springende punktet er om tilegnelsen av dokumentene var «rettsstridig» i bestemmelsens forstand.

(27) Begrepet «rettsstridig» har i seg selv ingen presis betydning, men forstås vanligvis som noe ulovlig eller galt. I forarbeidene til straffeloven 2005 presiserer lovgiver at uttrykket – slik det brukes i denne loven – er ment å markere en generell begrensning i et straffebuds anvendelsesområde, jf. kapittel 2.3.8 i Ot.prp. nr. 8 (2007–2008). Ordet brukes altså som en markør av at en straffebestemmelse ofte må tolkes snevrere enn det ordlyden isolert åpner for:

«Ordet ‘rettsstridig’ vil i straffeloven 2005 bli benyttet for å markere at det er spesielt nærliggende å tolke straffebestemmelsen innskrenkende fordi straffansvaret ellers kan rekke lenger enn lovgiverne tilsiktet. Rettslig sett vil det typisk gjøre seg gjeldende tungtveiende reelle hensyn som etter omstendighetene tilsier at en handling ikke bør rammes av straff, selv om handlingen rammes av lovens ord.»

(28) Vurderingen av om rettsstridskravet er oppfylt vil bero på en avveining mellom de hensyn straffebudet skal verne mot andre hensyn som det er grunn til å beskytte, jf. Rt-1979-1492 *Liste-saken* på side 1499, der det heter:

«Reservasjonen om at §§ 90 og 91 bare rammer en handlemåte som er rettsstridig eller uberettiget må – på samme måte som når det gjelder tilsvarende reservasjoner i andre straffebud – forstås slik at det kan tenkes tilfelle hvor en handling ikke er straffbar selv om den går inn under ordlyden i straffebudene. Men loven gir ingen nærmere veiledning om når det foreligger slike tilfelle. Dette må bero på en avveining mellom de hensyn straffebudet skal verne, og andre hensyn som det er grunn til å beskytte. Det vil i det enkelte tilfelle bli domstolenes oppgave å vurdere om andre hensyn må tillegges slik vekt

at en handling som i og for seg går inn under gjerningsbeskrivelsen, likevel ikke kan anses som rettsstridig og derfor ikke rammes av vedkommende straffebud.»

- (29) Hvis man ser bort fra vilkåret om rettsstrid i § 208, rammer bestemmelsen svært vidt. Alle som skaffer seg adgang til forretningshemmeligheter omfattes av ordlyden, også for eksempel en ansatt som helt legitimt får kunnskap om bedriftshemmeligheter i jobbsammenheng. I praksis har rettsstridskravet i § 208 derfor karakter av å være et avgjørende vilkår for straff, mer enn en straffrihetsgrunn som bare får anvendelse i unntakstilfelle. Kravet om rettsstrid er derfor helt sentralt for avgrensningen av bestemmelsen.
- (30) For å forstå rettsstridsreservasjonen slik den er ment i § 208, må man gå inn på bestemmelsens forhistorie og konkrete forarbeider.
- (31) Forgjengeren til § 208 var som nevnt straffeloven 1902 § 405 a om bedriftsspionasje. Den kom inn i straffeloven 1902 ved vedtakelsen av den tidligere markedsføringsloven av 16. juni 1972 nr. 47. Formålet var ønsket om et styrket vern mot bedriftsspionasje, jf. Konkurranselovkomiteens innstilling av 1966 side 51. For å oppnå dette mente lovgiver det var nødvendig med en bestemmelse som rammet det å skaffe seg tilgang til forretningshemmeligheter i seg selv, og altså uavhengig av etterfølgende bruk av opplysningene.
- (32) Av forarbeidene går det fram at man ønsket å ramme den som på *utilbørlig måte* skaffer seg kunnskap om eller rådighet over bedriftshemmeligheter og at det var *de sterkt kritikkverdige* handlinger man tenkte på, jf. Ot.prp. nr. 57 (1971–1972) side 23:
- «Forbudet mot ‘bedriftsspionasje’ går ut på at ‘ingen må på utilbørlig måte skaffe seg eller søke å skaffe seg kunnskap om eller rådighet over en bedriftshemmelighet’. Denne bestemmelse retter seg mot enhver, utenfor eller innenfor bedriften, som skaffer eller søker å skaffe seg kjennskap til eller rådighet over en bedriftshemmelighet. Vilkåret er dog at det skjer ‘på utilbørlig måte’. Som eksempel nevner komitéen at noen søker hemmelig å fotografere maskiner og utstyr, at noen under et eller annet påskudd sniker seg inn i produksjonslokaler for å skaffe seg opplysninger, at noen likefrem stjeler gjenstander eller dokumenter som er av betydning, eller at noen bestikker personale for å få dem til å røpe opplysninger. Komitéen fremholder at i ordet ‘utilbørlig’ ligger at en oppreden må være sterkt kritikkverdig for å rammes.»**
- (33) Ved behandlingen i Stortinget endret administrasjonskomiteen ordlyden til å gjelde det å skaffe seg tilgang «*på urimelig måte*», jf. Innst.O. XIX (1971–1972) side 9. Endringen ble ikke begrunnet, men under debatten i Stortinget kom det fram at meningen var å senke terskelen for straffbarhet, jf. Forh. O. (1971–1972) side 515. Det er altså bare en gradsforskjell mellom de to alternativene, og den er neppe særlig stor, jf. Rt-1982-1062 på side 1065.
- (34) Forståelsen av § 405 a kom opp i Rt-2003-825 *Kværner-saken*. Høyesterett tolket der «urimelig» som et krav om en «*klart klanderverdig fremgangsmåte*», jf. avsnitt 16.
- (35) Ved forberedelsen til den nye straffeloven foreslo Straffelovkommisjonen å endre begrepet urimelig til «*’grovt klanderverdig’ eller liknende*», jf. NOU 2002:4 side 323. Bakgrunnen var at kommisjonen mente at begrepet urimelig gjorde at terskelen for straffbarhet var satt noe for lavt.

- (36) Departementet fulgte ikke opp forslaget til ny ordlyd, men sa i de generelle merknadene at bestemmelsen burde gjelde den som på «*utilbørlig*» måte skaffer seg tilgang til bedriftshemmeligheter, jf. Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) side 80. Begrunnelsen fremstår noe uklar, men jeg forstår det slik at departementet ønsket å heve terskelen sammenlignet med tidligere lov, men likevel ikke så mye som kommisjonen hadde tatt til orde for. Det kan se ut som departementet ikke var oppmerksom på Høyesteretts tolkning av normen i Kværner-dommen.
- (37) I lovforslaget ble ordlyden imidlertid endret til et krav om at tilegnelsen måtte være *rettsstridig*, jf. også de spesielle merknadene til bestemmelsen på side 406 i proposisjonen. Det gis ingen nærmere begrunnelse for dette.
- (38) Hva kan man så slutte av denne gjennomgangen? For det første antar jeg at rettsstridskravet i § 208 må forstås som en markør av at straffebudet må tolkes snevrere enn sin ordlyd. Tolkningen må baseres på en bred avveining av de ulike hensyn, jf. Høyesteretts uttalelser i *Liste-saken* som jeg allerede har nevnt. Sentrale utgangspunkter er bestemmelsens ordlyd, formålet med reglene om bedriftsspionasje og de eksempler på straffbar adferd som er gitt i forarbeidene. Det må ses hen til graden av brudd på etiske normer eller vanlig praksis, og vurderes om handlingen bryter andre normer som for eksempel arbeidsavtale, rundskriv eller annet regelverk. Også gjerningspersonens hensikt og opptreden for øvrig kan ha betydning.
- (39) Jeg tilføyer at jeg ikke er enig med forsvarer i at kravet om rettsstrid kun gjelder selve tilegnelsesmåten, og at andre sider ved forholdet ikke er relevante. Bruken av ord som «*utilbørlig*», «*utilstedelig*» og «*forkastelig*» peker generelt mot verdibaserte og brede vurderinger. Både gjerningspersonens motiver og andre trekk ved handlingen vil da være relevante. Høyesteretts tilnærming i Kværner-saken avsnitt 16-20 bærer også preg av at alle aspektene ved handlingen tas i betraktning. Jeg mener på denne bakgrunn at det er en helhetsvurdering av handlingen som blir avgjørende for rettsstriden også etter § 208.
- (40) Når det gjelder terskelen for straff etter bestemmelsen, er det vanskelig å trekke noe klart skille mellom de ulike nyansene av klanderverdighet som man opererer med i forarbeidene. Jeg antar imidlertid – basert på forarbeidene og Høyesteretts dom i *Kværner-saken* – at det må kreves at adferden er *klart klanderverdig*. Eller som det uttrykkes i Konkurranselovkomiteens innstilling side 51: Det er de «*utilstedelige og forkastelige*» anskaffelser man vil til livs. På tross av de mange vurderingene fram og tilbake om normen, antar jeg at dette fremdeles er dekkende for essensen i de handlinger lovgiver har ment å ramme.
- (41) På grunnlag av denne gjennomgangen går jeg over til å se på lagmannsrettens rettsanvendelse. Domstolen tok følgende utgangspunkt:
- «Ved den konkrete vurderingen av om tilegnelsen anses 'rettsstridig' må det foretas en helhetsvurdering av handlingen hvor både objektive og subjektive momenter har betydning. For å kunne dømme tiltalte må lagmannsretten finne det bevist ut over enhver rimelig og forstandig tvil at tilegnelsen var 'rettsstridig'. Det avgjørende er situasjonen på gjerningstidspunktet, som ifølge forelegget var det tidspunkt da tiltalte foretok nedlastningen og kopieringen den 23. og 24. april 2015. Etterfølgende forhold har bare betydning i den grad de kan kaste lys over handlingen på gjerningstidspunktet.»**
- (42) Lagmannsretten – flertallet – kom til at A hadde handlet «*grovt klanderverdig*». Retten fant bevist at formålet med nedlastningen var «å tilegne seg det nedlastede materialet til eie og

privat bruk som ikke var i arbeidsgivers interesse». As forklaring om at han hadde gjort det for å oppdatere seg faglig og posisjonere seg for nye oppdrag i bedriften, fant lagmannsretten ikke troverdig.

- (43) Retten la videre vekt på at A var i en arbeidskonflikt med selskapet og i en situasjon hvor selskapet hadde liten tillit til ham. Ifølge lagmannsretten forsto A at arbeidsgiver ikke ville ha gitt tillatelse til nedlastningen om han hadde spurt. Nedlastningen ble derfor vurdert som en klart illojal handling overfor arbeidsgiver.
- (44) Videre la lagmannsretten vekt på at A lastet ned langt mer materiale enn det som han eventuelt ville hatt behov for dersom formålet var jobbrelatert. Det ble også vist til at A forsøkte som best han kunne å skjule det han hadde gjort, og at han forklarte seg uriktig både til arbeidsgiver og til politiet om hvor materialet var lagret.
- (45) Etter mitt syn har lagmannsretten her ikke lagt en for lav terskel til grunn for straffansvar. Jeg kan heller ikke se at det var feil av lagmannsretten å legge vekt på As hensikt og handlemåte ellers ved den samlede vurderingen av rettsstridigheten.
- (46) *Ny eller gammel straffelov*
- (47) Jeg er derimot uenig med lagmannsretten når den konkluderer med at forholdet må vurderes etter ny straffelov.
- (48) Avgjørende for om ny eller gammel lov skal brukes, er hva som «fører til et gunstigere resultat for den siktede», jf. straffeloven 2005 § 3. Dersom resultatet blir det samme etter ny og gammel lov, er det gjerningstidens lov som skal anvendes, jf. HR-2016-1981-U avsnitt 3–5.
- (49) Strafferammen ble økt til fengsel i ett år i 2005-loven. Forarbeidene presiserer at hensikten med dette ikke var en generelt strengere straffutmåling, men at «den øvre del av strafferammen er tenkt å ramme de alvorlige tilfellene», jf. Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) side 406. Lagmannsretten mente vår sak ikke lå i det øvre sjikt. Endringen av strafferammen er da ikke avgjørende for lovvalget.
- (50) Lagmannsretten konkluderte med at A hadde handlet «grovt klanderverdig». Jeg er enig i dette. Dermed kan han også straffes etter straffeloven 1902 § 405 a, og det er uten betydning for straffen om man forankrer domfellelsen i ny eller gammel lov. Gjerningstidens lov skal da anvendes og domsslutningen må endres i tråd med dette.
- (51) Jeg stemmer for slik

D O M :

1. A, født 00.00.1983, dømmes for overtredelse av straffeloven 1902 § 405 a til en bot på 18 000 – attentusen – kroner subsidiært 30 – tretti – dager fengsel.
2. For utholdt varetekt går 3 000 – tretusen – kroner til fradrag i boten og 5 – fem – dager til fradrag i den subsidiære fengselsstraffen.

- (52) Dommer **Arntzen:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (53) Kst. dommer **Lindsetmo:** Likeså.
- (54) Dommer **Thyness:** Likeså.
- (55) Dommer **Indreberg:** Likeså.
- (56) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. A, født 00.00.1983, dømmes for overtredelse av straffeloven 1902 § 405 a til en bot på 18 000 – attentusen – kroner subsidiært 30 – tretti – dager fengsel.
2. For utholdt varetekt går 3 000 – tretusen – kroner til fradrag i boten og 5 – fem – dager til fradrag i den subsidiære fengselsstraffen.